

MUSIQA DARSLARIDA BOLALARDA MUSIQA ESHITISH QOBILIYATINI SHAKLLANTIRISH METODIKASI

Xudoynazarov Dilshodbek Obidjon o'g'li

*Sirdaryo viloyat Pedagogik mahorat markazi Metodik xizmat ko'rsatish bo'limi musiqa
madaniyati fani metodisti*

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim muassalarida musiqa darslarida innovatsion texnologiyalardan foydalanishning ahamiyati to'g'risida mulohazalar yuritilgan. Shuningdek maqolada musiqa darslarida musiqa tinglashni o'quvchilarga o'rgatish metodikasi haqida so'z yuritilgan.

Kalit so'zlar: musiqa tinglash, ohanglar, musiqiy belgilar, musiqiy o'yinlar, qo'shiq kuylash.

Musiqa tinglashning ahamiyati. Musiqa tinglashning ahamiyati haqida aytishdan oldin musiqa bu o'zi nima ekanligi, nima uchun uni tinglash kerakligini bilib olsak. Musiqa (yunoncha so'z bo'lib-muzalar san'ati) inson hissiy kechinmalari, fikrlari, tasavvur doirasini musiqiy tovushlar izchilligi yoki majmui vositasida aks ettiruvchi san'at turidir. Musiqa insonning turli kayfiyatlari (masalan, ko'tarinkilik, shodlik, zavqlanish, g'amxo'rlik, xavf-qo'rquv va hokazo)ni o'zida mujassamlashtiradi. Bundan tashqari, musiqa shaxsning irodaviy sifatleri (qat'iylik, intiluvchanlik, o'ychanlik, vazminlik va boshqalar)ni, uning kayfiyatini ham yorqin aks ettiradi. Musiqaning ushbu ifodaviy-tasviriy imkoniyatlari yunon olimlari: Pifagor, Platon, Aristotel va Sharq mutafakkirlari: Forobiy, Abu Ali Ibn Sino, Abdurahmon Jomiy, Alisher Navoiy, Zahiriddin Muhammad Bobur, Kavkabi, tasavvuf arboblari: Imom G'azzoliy, Kalobodiy Buxoriy va boshqalar tomonidan yuqori baholangan, sharh va ilmiy tadqiq qilingan. Musiqaning odam ongi va hissiyotiga ta'sir etishning ajoyib kuyi uning ruhiy jarayonlariga hamohang bo'lgan protsessual-muayyan jarayonli tabiati bilan bo'g'liqdir. Musiqaning mazmuni — shaxsiy, milliy va umumbashariy badiiy qiymatlarning birligidan iborat bo'lib, bunda ma'lum xalq, jamiyat va tarixiy davrga xos ruhiy tarovat, sur'at, ijtimoiy fikr va kechinmalar umumlashgan holda ifodalanadi. Musiqa shakllari har bir davrning ma'naviy-ma'rifiy talablariga javob bergan holda, ayni vaqtda inson faoliyatining ko'pgina jabhalari (muayyan jamoaviy tadbirlar, odamlarning

o‘zaro etik va estetik ta‘sir etish, muloqot qilish jarayonlari) bilan mushtarakdir. Musiqaning, ayniqsa, insonning axloqiy va estetik didini shakllantirish, hissiy tuyg‘ularini rivojlantirish, ijodiy qobiliyatlarini rag‘batlantirish vositasi sifatida roli juda muhimdir. Musiqa inson miyasini og‘riq va mushaklarni charchoqdan chalg‘itadi. Ba‘zi qo‘shiqlar o‘qitish sifatini va uning hissiy fonini yaxshilaydigan endorinlarni yaxshilaydi. Bir daqiqada ma‘lum bir zarbalar bilan musiqa harakatlanish tezligini oshirishi mumkin. Turli xil holatlarda musiqa bo‘shashish, uxlashga yordam beradi. Qo‘rquv, stress, tushkunlik, xafa bo‘lganda kayfiyatni ko‘tarishga qodir. Musiqa ko‘plab biologik jarayonlarga sezilarli ta‘sir ko‘rsatadi. Bu charchoqning oqibatlarini kamaytiradi, pulsni o‘zgartiradi, nafas olishni yaxshilaydi, bosimni barqarorlashtiradi, psixologiyaga ta‘sir qiladi. Musiqani tinglash, qiziqish, musiqiy ufqlar, bolalarning musiqiy sezgirligini oshiradi, biz eshitgan tovushlar shunchalik ko‘pki, bu hamkorlik qanchalik kuchli bo‘lsa, shunchalik yangi yangi ulanishlar shakllantiriladi, bu bizning kognitiv qobiliyatimizning asosini tashkil qiladi. Ammo har qanday shaxsni afzal ko‘rgani haqida bashorat qilish uchun vaqtincha va vaqtinchalik ulushim mas‘uliyatli ekanligini bilishingiz kerak.

Musiqani insonlarning ruhiga ta‘sir etish bu ko‘p paytgacha tadqiq etilgan va o‘rganilgan bir mavzu. Musiqa o‘ziga xos energiya, his va emotsiya sifatida insonlarga ta‘sir qilishi mumkin. Bu qo‘shiqlarning ritmi, melodiya, so‘zlarining ma‘nosini o‘z ichiga oladi. Biror musiqani eshitganda, insonning gormonal tizimi o‘zgarib, endorfinga olib keladi, bu esa insonni xotirasini yangilaydi. Masalan, qo‘shiqlar o‘zgartiradigan ritmlar va akkordlar uning emotsiyalarini o‘zgartirishga yordam berishi mumkin. Biror musiqani eshitish insonning jismoniy va ruhiy holatini o‘zgartirishi mumkin. Masalan, qo‘shiqlar depressiya, stres yoki qarishni qisqarishi va insonning umidini oshirishi mumkin. Boshqalar esa, biron bir musiqani eshitish orqali maqsadlari va ma‘naviyati bilan bog‘liq hisslarni ko‘rsatishga intiladigan qo‘shiqlarni qidirib topishadi. Shuningdek, musiqa madaniyati va ijtimoiy o‘zgarishlarga ham olib kelishi mumkin. Misol uchun, davrning siyosiy, ijtimoiy, yoki madaniy holatlariga asoslangan qo‘shiqlar insonlarda ulkan hissiyotlar va shunchalik qo‘shiqning tarixiy ma‘nosi haqida muomalar hal qilishini mumkin. Barchasini hisobga olgan holda, musiqa insonlarning ruhiga yo‘l ochadigan kuchli vosita bo‘lib, buni o‘rganish

va undan foydalanish, insonlarning umidini oshirish, stresni qisqartirish va o'zining ma'naviyatini yaxshilashda o'z muhim o'rinini egallaydi.

Bolalarda musiqa eshitish qobiliyatini shakllantirish o'ziga xos ahamiyati bor, Chunki musiqa boshlang'ich yoshlarda intellektual, hissiy va ijtimoiy rivojlanish uchun katta ahamiyatga ega. Quyidagi usullar o'quvchi yoshidagi musiqa eshitish qobiliyatini rivojlantirishga yordam berishi mumkin:

1. Musiqa eshitish: Bolalarga musiqa eshitish yordamida ularga turli janrlardagi musiqalarni tanishish mumkin. Bu ularning musiqa qobiliyati, musiqa shakllantirishida o'zlarini rivojlantirishga yordam beradi.

2. Musiqa bilan qo'shiq tushuntirish: Bolalarga musiqa elementlarini o'rganish imkoniyatini berish. Bu ularning musiqani his qilish va ijro etishni o'rganishga yo'l qo'ymoqda.

3. Qo'shiq so'zlari va ma'naviyati: Bolalarga eshitadigan qo'shiqlarning so'zlari va ularning ma'naviyati haqida muloqot olib borish. Bu ularning musiqa qiroati va fikrini tushunishiga yordam beradi.

4. Qo'shiqlar va kinolarni muhokama qilish: Bolalarga ular eshitgan qo'shiqlar va musiqa asarlari haqida fikr bildirish uchun o'zlarining fikrini ifodalashlari va muhokama qilishlari uchun imkoniyat yaratish.

5. Musiqa o'yinlari va mashqlar: O'yinlar va mashqlar orqali bolalarni musiqani o'rganish va uning elementlarini tushunishga intiladigan joylar o'rniga keltirish. Masalan, musiqa notalari, tempi va garmoniyaga oid o'yinlar.

6. Konsertlar va musiqa teatrlari: Bolalarga musiqa konsertlariga va musiqa teatrlariga olib borish orqali yashirin xursandlik va bilim olishlari mumkin.

Bu usullar musiqa eshitish qobiliyatini shakllantirishda yordam beradi va bolalarga musiqaga qiziqtirish va uning olamiga kirishishlarini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Musiqa darslarini samarali tashkil etish uchun quyidagi maslahatlarga amal qilish mumkin:

1. Dars maqsadlarini aniqlash: Darsning maqsadi va rejalarini belgilash juda muhimdir. Bu maqsadlar o'quvchilarning musiqa o'rganishga oid ma'naviy va amaliy maqsadlarini o'z ichiga oladi.

2. Mudir va dastur tuzuvchisini tanlash: Musiqa darslarini olib borish uchun malakali bo'lgan mudir va dastur tuzuvchini tanlash juda muhimdir.

3. Darslar dasturini tuzish: Darslar dasturini tuzishda amaliy va nazariy yondashuvlar, musiqa tarixi, nota va ritmlar, garmoniya, ijro asoslari, musiqa qo'shiqlarining tahlili va boshqalar kabi muhim mavzularni qamrab olish kerak.

4. Amaliy mashqlar va dastlabki vazifalar: Darslar amaliy mashqlar va dastlabki vazifalardan iborat bo'lishi lozim. Bu o'quvchilarning musiqa asoslari va qobiliyatlarini rivojlantirishga yordam beradi.

5. Musiqa asoslarini o'rganish: O'quvchilarga musiqa asoslarini o'rganish, notalarni o'qish, ritmlarni his qilish, garmoniyani aniqlash kabi asosiy musiqa ko'nikmalarini o'rgatish muhimdir.

6. Individual va guruh darslarining kombinatsiyasi: Individual darslar shaxsiy ta'limni kuchaytirish uchun juda foydali bo'lishi mumkin, lekin guruh darslari ham ijodiy fikrlash va jamoat bilan musiqa yaratishni o'rganishga imkon beradi.

7. Musiqa tarixi va uslublarini o'rganish: O'quvchilarga musiqa tarixi, turli uslublar va janrlar haqida tushuncha bering. Bularning musiqa dunyosini tushunishiga yordam beradi.

8. Konsertlar va ijro mashqlari: Darslar davomida o'quvchilarga konsertlar tashkil etish va ijro mashqlari o'tkazish juda muhimdir. Bu ularning musiqa bilan real aloqani mustahkam qilishiga yordam beradi.

9. Tezkor testlar va baholash: O'quvchilarning o'zlarining rivojlanish darajasini baholash va monitoring qilish uchun regulyar tezkor testlar va baholar qo'yish muhimdir

Musiqa darslarini samarali tashkil etish uchun dars o'tkazish usullarini individual o'quvchilarning qobiliyat va talablari bo'yicha moslashtirish va o'quvchilarning musiqa bilan real aloqalarini mustahkam qilish lozim.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Omonullayeva D. «Maktabda musiqa tarbiyasi metodikasidagi

2. Iersiyalar kursi» T., 1990.
3. Nurmatov H, Yo‘ldosheva N. “O‘zbek xalq musiqasi ijodiyoti” T: 2007.
4. Dildora Anvarovna Karimova Musiqa o‘qitish metodikasi: boshlang‘ich sinflarda musiqa tinglash faoliyati T: 2023

